

Aan de minister van OCenW
Rijnstraat 50
Postbus 16375
2500 BJ DEN HAAG

Onderwerp: verplichting Fries als voer- en instructietaal in de nationale wetgeving en gelijkwaardige kerndoelen

Drachten, 22-06-2005

Geachte mevrouw Van der Hoeven,

U schrijft ons op 2 mei 2005 dat u ons wat betreft de gewenste wetswijziging t.a.v. het Fries als instructietaal in de WPO en WEC, voldoende hebt geïnformeerd. Wij menen toch zwaarwegende redenen te hebben om hier geen genoegen mee te nemen, omdat een vrijblijvende onderwijspolitiek wat het Fries betreft in een tijd van toenemende internationalisering en mobiliteit een directe bedreiging is voor het voortbestaan van de Friese taalgemeenschap.

Op 7 juni 2004 heeft u ons geschreven dat op grond van het *Europese Handvest voor regionale en minderheidstalen* een aanmerkelijk deel van het onderwijs moet worden gegeven in het Fries, terwijl in de *Wet op het primair onderwijs* en de *Wet op de expertisecentra* slechts staat dat het Fries daar als voertaal kan worden gebruikt. Dat is tegenstrijdig. Uit een *moeten* kan op geen enkele wijze een *kunnen* worden afgeleid. De praktijk is daardoor dat op de meeste scholen het Fries ook *slechts* als vak wordt onderwezen. Van de noodzaak om een ‘aanmerkelijk deel’ van het onderwijs in het Fries te geven, komt zodoende niet veel terecht. Dat is in strijd met de *letter* en de *geest* van het Handvest.

U wijst in uw brief ook op het proces dat ‘transfer’ wordt genoemd om het onderwijs in het Fries af te stemmen op het Nederlands en andersom. Dat begrip wordt door u mede gehanteerd om te rechtvaardigen dat de kerndoelen Fries (dus) wel van een minder hoog niveau en in aantal wel minder volledig mogen zijn dan die voor Nederlands. Een legitimering van de ongelijkwaardigheid van de beide talen dus. Wij achten dat ethisch en ideologisch onjuist en onderwijs- en taalkundig schadelijk voor het Fries.

Het argument van *transfer* tussen talen spreekt ons in zoverre aan dat uit de wetenschappelijke tweetaligheidsliteratuur blijkt, dat er in de meeste gevallen meer overdracht is van de minderheidstaal naar de meerderheidstaal dan andersom (vgl. Cummins). Dat betekent dat, *als* het Fries kwantitatief en kwalitatief voldoende zou worden onderwezen (!), er meer (*positieve*) *transfer* van Fries naar Nederlands zou zijn, dan omgekeerd. Dat komt bijvoorbeeld omdat het *contact* met het lezen en schrijven (het schrift) in de dominante meerderheidstaal (hier: het Nederlands) buiten de school *groter* is. En eveneens omdat de *sociale* druk om die meerderheidstaal te leren, *sterker* is. De meerderheidstaal profiteert dus meer en beter van de minderheidstaal, dan dat de minderheidstaal gesteund wordt door de meerderheidstaal.

De steeds meer overheersende positie van het Nederlands als vak- en voertaal in het onderwijs leidt bovendien tot een ernstige vorm van *negatieve transfer* van het Nederlands naar het Fries. Kinderen leren een zekere Friese basiswoordenschat, maar er komt vervolgens al snel, mede en vooral door het gebrek aan goed onderwijs in het Fries, een breuk in de *lexicale* ontwikkeling, omdat ze in onvoldoende mate hun Friese woordenschat kunnen ontwikkelen. Het tekort in het Friese lexicon van het kind wordt dan uiteraard gemakshalve opgevuld door Nederlandstalige woorden en uitdrukkingen, begrippen en terminologie.

Deze *lexical gap* kan worden bestreden door voldoende voertalig onderwijs, omdat dan de specifiek talige aspecten van een leergebied (vaktaalregister, vakterminologie, vakidoom) aan de orde komen. Het Nederlands heeft wat dat betreft geen probleem. Friestalige leerlingen worden echter in toenemende mate slachtoffer van het verschijnsel ‘halfstaligheid’. Door het halfslachtige, facultatieve karakter van de huidige wetgeving op het punt van de voer-/en instructietaal, wordt er systematisch negatieve transfer gegenereerd, wat leidt tot een ernstig *interferentieprobleem*: het Fries wordt aangetast op het gebied van de woordenschat en in zijn structuur (vergelijk ook *Vakdossiers 2001, Fries*, SLO, 47). Dit is uitermate slecht voor de toekomst van het Fries en de kwaliteit van de taaloverdracht naar volgende generaties.

Alleen al bovenstaande feiten zouden onzes inziens onontkomelijk moeten leiden tot de conclusie, dat er op school meer aandacht zou moeten zijn voor de maatschappelijke minderheidstaal (in Fryslân het Fries) dan nu het geval is. Uw beroep op transfer zou dus een argument moeten zijn voor het formuleren van meer en betere kerndoelen voor het Fries in het meertalig onderwijs in plaats van het verzwakken van deze positie ten opzichte van het Nederlands. Met ons beroep op gelijkwaardigheid en gelijkberechtiging overvragen wij dus in het geheel niet. Integendeel. De landelijke overheid dient dus niet langer in gebreke te blijven door vast te houden aan *ongelijkwaardige* en *onevenwichtige* wettelijke formulering. De rijksoverheid draagt in een democratie niet alleen verantwoordelijkheid voor de Nederlandstalige taalgemeenschap, maar ook voor de Friestalige wil er geen sprake zijn van taalonderdrukking. Het aan de scholen zelf overlaten in hoeverre er ‘ruimte’ is voor het onderwijs in de Friese taal, staat haaks op het overheidsbeleid ten aanzien van de eisen op het gebied van het Nederlands.

De consequentie van het door Nederland ondertekenen van de betreffende bepaling uit het Europese Handvest kan onzes inziens niet anders zijn dan dat de bepaling die betrekking heeft op het ‘aanmerkelijk deel’, ook in de wet wordt opgenomen. Alleen dan is die bepaling uit het Handvest *direct bindend* voor de scholen. Daarom dringen wij er nogmaals en met klem bij u op aan de wet aan te passen, opdat de leerlingen in Fryslân de *volledige* beheersing van hun eigen moedertaal of tweede taal niet langer wordt onthouden. Op een internationaal minderhedencongres (van de VVD, eerste helft juni 2005) te Leeuwarden is een resolutie van gelijke strekking aangenomen.

Wat de kerndoelen Fries in het basisonderwijs betreft, heeft de inspectie bij herhaling vastgesteld dat de meeste scholen daar (nog) lang niet aan voldoen. Daar is het helaas bij gebleven. Er is door de inspectie niets, maar dan ook niets ondernomen om de scholen te bewegen de wettelijk vastgestelde kerndoelen serieus te nemen. In de praktijk is gebleken dat vrijwel alleen voor het Fries niets is gedaan aan *handhaving* en dat nog steeds wordt *gedoogd* dat de kerndoelen Fries niet worden nagestreefd. Geen wonder dat scholen menen dat die kerndoelen niet ‘realistisch’ zijn. Een self-fulfilling prophecy.

Wat onderwijskundig *echt* ‘realistisch’ is, weten we uit internationaal en nationaal onderzoek van het twee- of meertalig onderwijs (vgl. bijv. Colin Baker, *Foundations of Bilingual Education and Bilingualism*, 1996 of later). Tot dat laatste rekenen wij ook het onderzoek naar de *drietalige* basisschool in Fryslân. Dat model zou ook maatgevend moeten zijn voor o.a. de basisvorming. In dat drietalige model wordt voldoende serieus werk gemaakt van de kerndoelen en de Friese taal en cultuur. Uit onderzoek (van de Fryske Akademy) blijkt dat dan de opbrengsten voor onze eigen taal en cultuur drastisch verbeteren.

Wat we helaas blijkbaar nog steeds nodig hebben, is een andere wijze van denken over autochtone minderheidstalen in Europa en in Nederland, ook op uw ministerie. Wij brengen u de beroemde uitspraak van Hegel in gedachten: ‘Is er eenmaal een omwenteling in het rijk der verbeelding tot stand gebracht, dan is de *werkelijkheid* daar niet tegen bestand’. Naar die veranderde verbeelding hebben wij tot dusverre tevergeefs gezocht. De staatsnationale overheid kan en moet een fundamentele bijdrage leveren als het gaat om de meest gunstige voorwaarden voor het onderwijs in de Friese taal en cultuur.

De Staten van Fryslân, dus de eigen Friese volksvertegenwoordigers, hebben ondertussen op niet mis te verstane wijze en in overgrote meerderheid uitgesproken dat bij de kerndoelen Fries moet worden vastgehouden aan *gelijkwaardigheid* en *gelijkberechtiging*. Dat betekent *gelijke* en *gelijkwaardige* kerndoelen voor Nederlands en Fries in het kader van verantwoord taalonderwijs.

Kortgeleden heeft minister Remkes bij de ondertekening van het uitvoeringsconvenant Friese taal nog eens gezegd dat de provincie Fryslân de *eerstverantwoordelijke* is voor het Friese taalbeleid. Welnu, de Friese Staten hebben gesproken. Het ambitieniveau moet omhoog. Wetgeving moet daarvoor de randvoorwaarden scheppen.

Wij verzoeken u om de uitspraak van de Staten van Fryslân te volgen en

- a. de *gelijkwaardigheid* en *gelijkberechtiging* ten aanzien van de kerndoelen op zijn minst te handhaven;
- b. het Fries als *verplichte* instructietaal in relevante wetgeving (om te beginnen in de WPO en WEC) op te nemen.

Wij hopen dat u de noodzaak hiertoe spoedig zult inzien en voortvarend stappen zult ondernemen om de Friese taal en cultuur zijn gerechtvaardigde plaats in het onderwijs te geven.

Hoogachtend,

Th. Dykstra (voorz.)

S.T. Hiemstra (secr.)

Afschriften:

- PS en DS
- Vaste Kamercommissie voor Onderwijs
- LC, FD en Omrop Fryslân